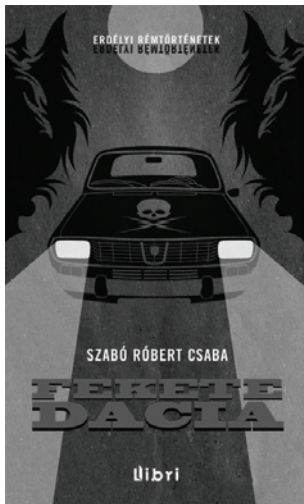

KOVÁCS FLÓRA

Időmozgatások

SZABÓ RÓBERT CSABA FEKETE DACIA CÍMŰ
KÖTETÉRŐL

Libri Kiadó
Budapest, 2012
208 oldal, 2990 Ft

Szabó Róbert Csaba legújabb, *Fekete Dacia* című novelláskötete nem válik el élesen attól a technikától, amelyet a szerző előző köteteiben már észrevehettünk. E könyv mellesleg át is emel novellákat (köztük a címet meghatározót, a *Lelkiismeretünk bekötődőútjait* annak vissza-visszatérő fekete Dáciájával) az előző izgalmas *Temetés este tízkor* kötetből (Csíkszereda, Bookart, 2011.). Emellett úgy tűnik, hogy a Libri Kiadó az Erdélyhez köthető könyvtermékek közül, legalábbis Papp Sándor Zsigmond *Semmi kis életek* (2011.) munkájával együtt, olyan műveket jelentet meg, amelyek erősen reflektálnak az előző korszak Romániájára. Ódzkodnék az erdélyi magyar irodalom elválasztó hangsúlyozásától. Mindkét kötet figyelemre méltónak mondható, így a választások indokoltnak tűnnek.

A *Fekete Dacia*-könyv talán legérdekesebb jegyét az idővel való játék mutatja: az időtlenség hangsúlyozása a mítoszteremtésre (is) utalva jelenik meg a köztesség (a *közöttlét*) aláhúzásával. Az időtlenség egyrészt az ismétlődés béklyójába került létet szemlélteti *Az ördög Kolozsváron* novellájában, másrészt egy ettől független mítoszteremtésre szintén rájátszik, amely Regina Schwarz (*Emléklül Annuskának, A léghajó utasai*) vagy Karl Fronius (*A léghajó utasai, A Boglyaszikla rejtélye*) kötetbeli visszatérésében érhető tetten, s ez utóbbi nevében változtatással, esetlegesen egy család különböző generációjára való célzással. A nevek újbóli feltűnése mellett *A Boglyaszikla rejtélyében* még az időre való közvetlen megjegyzés is fellelhető a mítosz erősítése végett: „A tutaj az idő és tér törvényei felett átugorva folytatja zabolázhatatlan, mert nem várt vágóját a vízzen lefelé, és rendszerint az ugrás után rögtön sziklák martalékává válik, amikor a benuzságból kiszabadult, irányíthatatlan hajótest zátonyra fut.” (181–182.), „amely olyan lidércnyomássá változtatja útjukat a Maros felső folyásán, Gyergyóremetétől Régenig, hogy alig találni lassan embert a rönkfákra” (179.).

Az idő kérdésköréhez párosítható meghatározhatatlanság a köztesség, az átmenetiség markáns jegyével van jelen. A már említett *Lelkiismeretünk bekötőútjain* egy olyan világ lenyomatát tárja fel, amelynél a diktatúra mentális maradványai nem hagyják érintetlenül a következő időszakot, mintegy az átmenetiséget „teremtve” meg. A bosszú – mely a novellában másodszeri – a közösség számára ezért vélhető szükségesnek. Mindazonáltal a bosszút egy, a mítoszképzésen áteső nem emberinek tulajdonított szenvedni el, amelyről pedig értesülünk, hogy nem különbözik a bosszút eszközlőktől. A tett viszont érinti a diktatúrát képviselőhöz társított tárgyat is, amelyhez szintén a démonizáció kötődik.

„Az alpolgármester legalábbis semmi ismerős vonást nem tudott fölfedezni a péppé zúzott arcon. Nem tudták, ki fekszik a lábuk előtt az úttesten. / Azazhogy dehogynem, mindenki tudta. Másodjára is megölték. / Másnap elvontatták az autót is, és az egyik városi roncsstelepen bezúzták. Az alpolgármester és a polgármester is jelen volt, mint egy kivégzésen. Addig maradtak, amíg a három köbméteres vasbálát ki nem köpte magából a prés. Végignézték, mert érthető módon bizonyosságra vágytak.” (58.)

Egy ehhez hasonló köztesség jellemzi *Az emeleti szobák lakóinak* női alakjait, akik oly módon realizálják ezt, hogy saját terükbe nem viszik a változás jegyeit, jóllehet tudomásuk van a változásról magáról. Ki-kipillantanak rá, ám aktualizálni már nem képesek, inkább meghatározott időközönként kilépnek a változás attribútumát ismerő térbe.

„Időközben megbukott a rendszer, a bujkálásnak pedig véget lehetett volna vetni, ám a két lány annyira megszokta a rájuk kényszerített életformát, hogy nem voltak hajlandók elhagyni a szobájukat.” (198.)

A *között lét* ilyen irányú sajátosságait Bodó Márta szintén szemlélte *A „között-lét” tere avagy valahol otthon lenni* című, a *Vigilia* 2012/8-as számában publikált tanulmányában Herta Müller, Franz Hodjak, Visky Júlia és Balázs Anna Magdolna írása kapcsán is.

E kötetbeli köztesség a házasságnak, a születésnek, illetve ez utóbbi ellentétes pólusának, a halálnak a viszonylatában ugyancsak tapasztalható. A meglepő azonban az, ahogyan a kötet ezeket összekapcsolja. A lehetségesen eljövendő házasságot az együttéléssel – melyet átmenetinek tulajdonít – elodázza; az együttélésből a szereplők átlépnének a házasságba, az előkészületeket megteszik, ám a jövendőbeli férj az élet és a halál közötti lét sajátosságait hordja magán, majd a halottak terébe át is száll a léghajóval (*A léghajó utasai*). *A sebésznél* a halál és a születés összekötései fedezhetők fel. Megtalálható a Michel Foucault-nál szereplő utódlétrehozás és halál elismerésének együttese (Michel Foucault: *Histoire de la sexualité, I, II, III*. Paris, Gallimard, 1976, 1984, 1984.), ám a magzat rövid élete és halála egy, a magzathoz párosítható köztesség eltérő típusát szemlélteti. Az említettektől különbözően viszont a kötet egyik legnehezebb és leginveciózusabb szövege, az *Utolsó járat a Monostorra* az élet, halál és álom vagy valamiféle álomhoz közelíthető, befolyásolt lét hármását, *A hegyi állat barlangja* pedig a születés, a haláltábornál való félelem és az ebből következő zavartságét adja.

Az emlékek és a foltozás, a darabokból építkezés ugyancsak prezentálja a *Fekete Daciában* rejlő köztességet. *Ruba Mihály ajándékában* a férfi tragédiája abban lelhető fel, hogy a foltozást nem sikerült tökéletes illesztésekkel végrehajtani, míg *Stein József és testvérei* alakjái abban, hogy a foltok megtartották különállóságukat, így létrehozva egy köztes alakot:

„láttam a teste erejében, izmaiban, szerveiben és bőrében feszülő öt testvérét is, akiknek arca nem, csak láthatatlan, sóvár akarata árulkodott a félig holtak, félig élők világából kiköszönő jelenlétről” (200.)

Ettől eltérő más köztes lényt is beemel a *Fekete Dacia*-kötet, elég, ha *A Boglyas-szikla rejtélye* lényeire gondolunk.

Szabó Róbert Csaba *Fekete Dacia* című novelláskötete rémtörténetek gyűjteményeként (s ennek szűkítő kategóriája nem túl szerencsés megoldás) alapjaiban a köztességet szemlélteti, szerkezete mutat egyenetlenségeket, sok esetben a filmes megoldásokat idézi, ám a jelentősebb novellák „viszik a kötetet”, vagyis sikeresen átemelik a döccenőkön.

Mítosz (1972)